

לדברי רבי ישמעאל, זהו דוקא כשבא בשבת, שאין להרבות יתר על מידה זו כי אפשר לברור סלת מובחר ע"י הרקדה מרובה, אבל כשבא בחול – מצוה להביא חמש סאים, ומהם לנפות עשרון. (יחס של 3/50), שכן משובח הדבר יותר, להוציא מעט סלת דק היוצא ראשון.

ב. לדברי חכמים במשנתנו, לא היה הפרש בין חול לשבת בקצירת העומר, לא בכמות ולא באופן העשייה. לדברי רבי ישמעאל היה חילוק בכמות הנקצרת, כנזכר. לדברי רבי חנינא סגן הכהנים, בשבת היה נקצר ביחיד ובמגל אחד ובקופה אחת, ובחול – בשלשה, לעשות לו פרסום, מפני הבייתוסין. ולחכמים – אף בשבת היה נעשה בשלשה. [ישנה דעת תנאים שאין קצירת העומר דוחה שבת כלל, כדלהלן עב].

דפים סג – סד

קיא. באלו מצוות הדוחות את השבת, נחלקו חכמים האם יש למעט במלאכות כשאפשר, אם לאו? מהן הסברות המיוחדות שבכל מקום ומקום?

המצוות שנחלקו בהן תנאים האם ממעטים בהן בשבת; כאמור, לרבי ישמעאל מיעטו מן הכמות הנקצרת בחול. ולחכמים לא מיעטו. מצד אחד כאשר בא מעט מתוך כמות גדולה הרי זה הידור מצוה ושבת. מצד שני מוטב להרבות במלאכה אחת – הרקדה – כדי להוציא קמח מובחר, ולא להרבות במלאכות הרבה; קצירה, זריה, ברירה וכו' שלא לצורך (ע' ר"ג).

וכן נחלקו תנאים האם אדם אחד קוצר את העומר שבא בשבת, ובמגל אחד ובקופה אחת (ר' חנינא סגן הכהנים), או בשלשה כבכל שנה (חכמים). כאן צורך גבוה נעשה כהלכתו, בין שנעשה באחד בין בשלשה, ואין הפרש בהידור המצוה כשלעצמה. אלא יש כאן סברה אחרת – לפרסם הדבר, כדי להוציא מלבן של צדוקים.

הפשט הפסח בי"ד שחל להיות בשבת – נחלקו חכמים האם מפשיטים עד החזה בלבד לצורך הוצאת האימורים (ר"ש בנו של ריב"ב), או מפשיטים את כולו (חכמים). כאן הנידון שונה כי כבר נעשה צורך גבוה ואין בהמשך ההפשטה צורך לפסח, מאידך יש כאן סברה אחרת להתיר – משום בזיון קדשים. א. הוא הדין לשאר קרבנות ציבור. או אפשר שדוקא בפסח התירו חכמים מפני שעיקרו בא לאכילה (תוס').

ב. יש לשמוע מדברי הרמב"ם (קרבן פסח א, יד טז) שפוסק מפשיט את כולו. ונראה שלדבריו היה מוציא האימורים לאחר גמר ההפשט, ולא כמשמעות הסוגיא בשבת (קלב כדפרש"י) שהיה מוציאים כשהגיע לחזה (עפ"י שאגת אריה נא).

חילול שבת לצורך הגדת עדות החודש, כשהירח נראה בעליל; לחכמים – מחללים, ולרבי יוסי אין מחללים. כאן אין קעת שום צורך גבוה ולא ניתנה שבת לידחות כלל, שלא כבנידונים דלעיל. מאידך יש הטר משום פעמים אחרות שיימנעו מלבוא לב"ד גם כשלא יראה בעליל.

דף סד

- ק"ב. א. השוחט בטעות שני קרבנות ציבור, ואחד מהם שלא לצורך – מה דינו?
ב. שחט קרבן ציבור בשבת, ונמצאת בהמה כחושה – האם ישחוט שמנה? ומה הדין כששחט שנים והוברר שהראשונה כחושה והשניה שמנה?
ג. תינוק נפל למים, ופרש אחד מצודה להעלות דגים והעלה דגים בלבד, או שהעלה התינוק עמהם – מה דינו?
ד. חולה בשבת שאמדהו לגרוגרת אחת לריפוי, ורצו עשרה בני אדם והביאו עשרה גרוגרות – האם יש כאן חילול שבת בשגגה?
ה. חולה שאמדהו לשתי גרוגרות, ולפניו שתי גרוגרות המחוברים לעץ בשני עוקצין, ושלוש המחוברות בעוקץ אחד – אלו גרוגרות יש להביא?
א. שחט שני קרבנות ציבור בשבת – על הראשונה פטור, ועל השניה חייב. ואפילו נתכפר לבסוף בשניה (כגון שנשפך דמה של ראשונה [אחר שחיתת השניה] (רש"י). והרמב"ם השמיט זאת. ע' במפרשים) – חייב על שחיתתה, כי בשעה ששחט עשה מלאכה אסורה.
ב. שחט בהמה בשבת לקרבן ציבור ונמצאת כחושה – אמר רבה: אומרים לו הבא אחרת שמנה (משום הקריבהו נא לפחתך.... ואעפ"י שבדיעבד כשרה, אינה מן המובחר. וכן פסק הרמב"ם). לפי אפשרות אחת שהעלו בגמרא, רבי אמי חולק על כך.
יש שכתב שמחלוקת תנאים היא במקום אחר (ע' שו"ת אחיעזר ח"ב מט, י).
שחט שנים ורק לאחר שחיתת השניה הוברר שהראשונה היתה כחושה (או שנמצאת טריפה בבני מעיים. רמב"ם); לדעת רבי אמי (ל'אבע"א') – ודאי חייב. וכן הדין לר"בא (כי לפי מחשבתו בשעת שחיתת השניה, לא היה כאן כל התר). ולדעת רבה נחלקו שתי לשונות בגמרא האם יש לפטור, שמא הולכים אחר מעשיו ולא אחר מחשבתו, והלא בסופו של דבר הוברר שמעשה השחיתת השני היה כמצוה. (ואינו דומה לנשפך דם הראשונה הנ"ל – שבשעת מעשה השחיתתה לא היה כל התר, אבל כאן היה מותר אלא שלא היה הדבר ידוע (עפ"י תוס'). והמפרשים צידדו בזה לשיטת הרמב"ם, שנשפך הדם דומה לנמצאת כחושה).
[אלים לקרבנות – מביאים ממואב. כבשים – מחברון. עגלים – משרון. גוזלות – מהר המלך. רבי יהודה אומר: מביאים כבשים שגבהם כרחבם (י"ג: שגובהם רחבים) (פנ).]
כתב הרמב"ם (איסור"מ א, א, ו, א) שבכלל המצוה להקריב תמימים, שיהו הקרבנות מובחרים; הן בובחים הן במנחות ונסכים [שגם הם נצרכים להיות 'תמימים' כדלהלן פנ].
ג. נתכוין לצוד דגים וצד דגים בלבד – חייב. [ומשמע בגמרא שאפילו ידע שיש שם תינוק טובע (וי"ל גם לתינוק נתכוין) – חייב, שהרי גם מחשבתו וגם מעשיו של איסור].
העלה דגים ותינוק – רבה אמר: פטור. רבא אמר: חייב. ונחלקו שתי לשונות בדעת רבה, האם פוטר רק משום ששמע שטבע שם תינוק, ודעתו גם עליו. או פוטר בכל אופן, כי סוף סוף במעשה שעשה לא היה מלאכת איסור.
הרמב"ם פסק כרבה לפטור, שהולכים אחר מעשיו ולא אחר מחשבתו. ובספר אור זרוע (מלאכת זרוע) פסק כרבא.

ד. רצו עשרה בני אדם להביא לחולה גרוגרת, בין שהביאו בבת אחת בין בזה אחר זה, ואפילו כבר הבריא בראשונה – כולם פטורים, שכולם נתכוונו למצוה, והוריו לחולה – משובח. ויש להם שכר טוב מאת ה' (שו"ע).

ה. חולה הצריך שתי גרוגרות, ויש בעץ שתי גרוגרות בשני עוקצין או שלש בעוקץ אחד – פשוט שיש להביא לו את השלש התלויות בעוקץ אחד שאעפ"י שמרבה באכילה, הלא ממצט במלאכה.

קיג. מהיכן מביאים את עומר התנופה?

העומר, מצוה להביאו מן הקרוב, אם משום כרמל – שתהא התבואה רכה ונמללת וכשבאה ממרחק היא מתקשה, אם משום שאין מעבירים על המצוות. לא ביכר הקרוב לירושלים – מביאים אותו מכל מקום. מאריך ישראל בלבד (ע' להלן פג-פד). ביכר מן הקרוב אלא שאינו מובחר כמו התבואה הרחוקה – המובחר עדיף (כן כתב לצדד בספר טהרת הקדש להלן פג:).

דפים סה – סו

קיד. א. מה היו עושים כדי להוציא מלבן של בייתוסים שהיו אומרים ממחרת השבת – שבת בראשית?

ב. מתי נצחו החכמים את הבייתוסים בויכוחם על ספירת העומר, ומה קבעו לזכר הדבר?

ג. אלו דרשות הובאו בסוגיא המלמדות שספירת העומר מתחילה מיום ט"ז בניסן?

ד. קצירת העומר והבאתו, והספירה – ביום או בלילה? ומנין שסופרים מתאריך ההבאה עצמו?

ה. כתוב אחד אומר: תספרו חמשים יום וכתוב אחד אומר שבע שבתות תמימות תהינה – הכיצד?

א. במוצאי יום טוב ראשון של פסח היו קוצרים את העומר בעסק גדול; שלוחי בית דין יוצאים מערב יום טוב ועושים אותן כריכות במחובר לקרקע כדי שיהא נוה לקצור. כל העיירות הסמוכות מתכנסות לשם, והקוצר מכריז ואומר 'בא השמש?' – הין, 'מגל זה... קופה... [שבת היום...]' וכו' – שלש פעמים על כל דבר ודבר. וכל כך למה – מפני הבייתוסים שהיו אומרים אין קצירת העומר במוצאי יום טוב. מאותה סיבה היה העומר נקצר בשלשה אנשים בשלש מגלות ובשלש קופות, כדלעיל.

ב. מיום שמיני בניסן ועד סוף המועד (=פסח) נצחו החכמים את הבייתוסים בענין הספירה והג השבועות, וקבעו ימי שמחה שאין מספידים בהם, וכל שכן שאין מתענים בהם. לגרסת רש"י קבעום שלא להתענות – אבל בהספד מותר.

ג. כתוב אחד תלה הספירה בימים וכתוב אחד אמר לספור שבועות תמימות – ללמד שאם חל פסח באחד מימי השבוע, סופרים מלמחרת ואין מתחילים מיום ראשון בשבת למנות שבועות תמימות בדוקא. (ריב"ז). ואמרו ישובים נוספים למקראות, כדלהלן.

תספר לך – ספירה תלויה בבית דין. כלומר הספירה תלויה ביום טוב שנקבע לפי קידוש ב"ד את החודש, ולא ספירה לפי ימי השבוע הנתונה לכל אדם. (רבי אליעזר וריב"ב [י"ג: ר' יהודה. עתוס']. אך מדרש זה אין הוכחה על יו"ט ראשון דוקא, שמא יו"ט אחרון).